

R. P. Adrian, NAKSKOV.

'Familiekonstellation' rummer mulighed for at inddrage forfædrene i terapien. Ville Laursen har stiftet bekendtskab med en kontroversiel tysk psykoanalytiker og hans tankevækkende metoder.

FORSONING over generationer

Første gang, jeg stødte på den tyske psykoanalytiker Bert Hellinger og på begrebet "family constellation", var i forbindelse med den europæiske familierapikongres i Budapest i 2001. Her demonstrerede han og kollegaen og Günthard Weber henholdsvis *familiekonstellation* og *organisationskonstellation*.

Bert Hellinger er en særegen og original personlighed, som har udviklet sin egen teori og metode til at løse op for psykiske og familiemæssige traumer. Han er en aldrende mand, der tilbragte den første del af sit professionelle liv som præst og den anden del i arbejdet med at skabe forsoning i traumatiserede familier fra nazitidens Tyskland, apartheid i Sydafrika, konflikten i Israel, krigen i eks-Jugoslavien m.fl., hvor bød-del-offer-problematikker spiller en stor rolle. Han kalder sit arbejde "anvendt filosofi" og ikke "terapi".

Det gik hurtigt op for mig, at han er en kontroversiel person i det tyske familierapeutiske miljø. Han fremtrådte som en noget docerende autoritet i stærk kontrast til de systemisk konstruktionistiske idealer, der lægger vægt på det ikke-hierarkiske. Günthard

Weber, der som elev af Bert Hellinger har overført ideen om "konstellation" til arbejdet med organisationer, havde en mindre hierarkisk og mere dialogisk stil. De repræsenterede begge noget nyt og originalt, som vakte min interesse.

Familiekonstellation

"Familiekonstellationen" ligner ved første blik "familieskulpturen", som vi kender den fra den amerikanske familierapeut Virginia Satir. Det er en nonverbal repræsentation af familien forstået på den måde, at andre tilstedeværende stiller op i rollerne som familiemedlemmer for en fokusperson. De lader sig placere og instruere i at vise de indbyrdes relationer kropsligt spatialt udtrykt. Fokuspersonen forholder sig iagttagende til hen imod slutningen, hvor denne selv inddrages i familiekonstellationen.

Bert Hellingers familiekonstellation går videre end familieskulpturen: I familiekonstellationen inddrages familiemedlemmer flere generationer tilbage. I familiekonstellationen instruerer fokuspersonen ikke selv repræsentanterne yderligere, når først han har placeret

dem i forhold til hinanden i rummet. Hellinger instruerer repræsentanterne i at koncentrere sig om impulser og tendenser i kroppen, følge dem og bevæge sig til nye positioner og stillinger. Hellinger koncentrerer sig og observerer tålmodigt, ligeledes åben for, hvad han kalder "budskaber" og "bevægelser af sjælen". Han trækker efterhånden nye personer ind i response på det iagttagne, fx når en person vedholdende kigger nedad, beder han en anden person placere sig i blikkets retning og lægge sig ned ("død"), eller hvis en kvinde står og vakler, placerer han en person ("mor") tæt bagved hende osv. Iagttagelse af effekten af – eller bekræfter hypotesen om, at fx en afdød er betydningsfuld, eller en mors opbakning har manglet osv. Dette bliver bestemmende for Hellingers næste træk osv.

Antagelser

Bert Hellingers arbejde bygger på en række antagelser. Eksempelvis:

At der i slægten findes en form for "kærlighedens orden", hvor alle nuværende og tidligere medlemmer af en familie i generationer tilbage ► ► ►

Forsoning over generationer

► ► ► har deres retmæssige plads – denne kærlighedens orden kan være bragt i ubalance, hvis tidligere medlemmer af slægten har forbrudt sig, været sat udenfor, ydmygede eller vanærede. Det antages desuden, at denne kærlighedens orden er en slags livets hierarki, hvori de, der gik forud, pr. definition har en højere status end dem, der fulgte og følger efter. Ældre søskende (inkl. aborterede og dødfødte) har i overensstemmelse med dette princip højere status end yngre søskende. Første ægtefælle har højere status end anden ægtefælle osv. Ubalancer kan påvirke familiemedlemmer i flere generationer frem, som identificerer sig med tidligere familiemedlemmers lidelser. Børn, bør-

nebørn, oldebørn eller tipoldebørn kan tage byrder på sig for på denne måde at bidrage til at rette op på kærlighedens orden. Det antages, at der eksisterer et dynamisk "familiens ubevidste", som tenderer imod at genoprette ubalancer i denne kærlighedens orden. Dette sker ubevidst og uden at fx et barnebarn eller oldebarn kender pågældende persons skæbne. Det kan være børn, der tager forældres lidelse på sig og ofrer sig selv af kærlighed til en forælder, fx kan en anorektisk datter med sine symptomer tage en moders længsel efter en afdød ("døden") på sig.

Denne antagelse er ikke fremmed for andre familierapeuter; men antagelsen er her knyttet til en meta-antagelse om

familiens ubevidste. Det antages også, at det er muligt for de valgte repræsentanter at tune sig ind på familiens ubevidste, hvilket muliggør, at man kan "sætte sig i en anden persons sted", hvis man lader sig placere i pågældende persons position og følger de impulser, der melder sig i ens krop og sind.

En person, som ønsker sin familiekonstellation belyst, placerer én for én og uden ord de valgte repræsentanter i positioner i rummet i forhold til hinanden og trækker sig derefter tilbage og iagttager. Repræsentanterne reagerer ofte overraskende og med kraftige kropslige reaktioner. Dette giver anledning til, at Hellinger spørger fokuspersonen om yderligere informationer i relation til

MODELFOTO: BAM

de hypoteser, der opstår hos ham under forløbet.

Dynamiske forandringer

Det er Hellingers antagelse, at man gennem en sådan familiekonstellation kan rehabiliter svage led i generationskæden. Hvor der har været manglende opbakning mellem generationerne, især fra far til søn eller fra mor til datter, kan den genetableres. Det antages, at gennem rehabilitering af enkeltpersoner kan byrder som andre har taget på sig tilbageleveres, forsoning opnås, respekt genoprettes, kærlighedsbånd genetableres og i det hele taget: relationer omstruktureres og ubalancer oprettes. Det antages at kunne ske ved, at repræsentanter for de vanærede, ofre eller bødler, fra tidligere generationer i familiekonstellationen bliver rehabiliterede og ærede for den plads, de har haft i videregivelse af liv, uafhængigt af om de har haft en skæbne, der efter en moralsk målestok kunne kritiseres eller fordømmes.

Den person, som har bedt om at se sin familie i en familiekonstellation, iagttager det meste af tiden den dynamiske proces fra sidelinjen, men bliver til sidst opfordret til at træde ind i sin egen position i familiekonstellationen i stedet for repræsentanten i den nu ændrede konstellation. Hellingers foreslår "forløsende sætninger" i mødet mellem centrale personer. De siges forsøgsvis med henblik på forløsning og eventuel forvandling af relationen mellem to eller flere i familiekonstellationen.

Fokuspersonen får således først lejlighed til udefra at se, hvad der sker i familiekonstellationen, og derefter på

sin egen krop at mærke, hvordan den forvandlede familiekonstellation opleves. Dette ledsages eventuelt af, at han eller hun formulerer nogle af de forløsende ord, som Hellingers foreslår. Det er antagelsen, at sådanne nye billeder, kinæstetiske fornemmelser og emotionelle oplevelser af relationer i ens egen familie, både påvirker ens psyke og ens relationer til andre. Det kan sidestilles med den narrative terapies antagelse om, at verbal "nyfortælling" af ens livshistorie kan virke forandrende. Eller det kan sammenlignes med gestaltterapiens og psykodramaets antagelse om, at en "encounter" mellem repræsentanter for familiemedlemmer kan virke forløsende og forvandlerende for den enkelte og hans familierelationer.

Af særlig interesse er Bert Hellingers antagelser om forsoningsarbejde med svært traumatiserede familier, hvor der i slægten er ofre og bødler fra kriminelle handlinger eller krig. Ved at bringe dem

- ► ► til at mødes i familiekonstellationen og lade offeret bøje sig i respekt for bødlen som det menneske, han også er, kan der åbnes mulighed for, at bødlen's følelse af skyld kan forløses, og at offer og bødlen kan mødes i en fælles sorg. Hellinger antager, at bødlen i familiens ubevidste tilhører offerets familie.

Perspektivet udvidet

Jeg stiller mig selv spørgsmålet, hvordan Bert Hellingers tanker vil kunne bidrage til at udvide perspektivet på mit terapeutiske arbejde, supervision og undervisning i familierapi. Jeg ser visse ligheder mellem antagelser i systemisk strukturel familierapi og arbejdet med familiekonstellation som fx betydningen af familiens organisation, respekten for generationsgrænser, reparation af familiebånd, problemerne som metafor for problemer andre steder i familien m.m. Det er interessant at se disse tanker yderligere radikaliseret og sat ind i en større kontekst.

Jeg har tidligere været inde på ligheder mellem familieskulptur og familiekonstellation, bl.a. i betydningen af "at sætte sig i en andens sted" gennem kropsligt spatiale fornemmelser, betydningen af "fortællingen uden ord" og muligheden for at kunne få tilgang til noget fortidigt gennem brug af repræsentation.

Der er Hellinger-institutter i mange lande både i Europa, Asien og USA. Der er ingen i Danmark, men eksempelvis i Sverige, Norge, England, Tyskland og Italien. Interessen for Bert Hellingers arbejde er i England hastigt voksende.

Til hans indledende foredrag i London om "The art of helping" var der mødt 250 mennesker op og til selve workshoppen 150, hvoraf de 25 nåede at melde sig og modtage en form for supervision i løbet af de to dage. Det siger noget om, hvor ultrakorte mange af supervisionerne kunne være, hvor han indledte en rollespildialog af typen: "Du er klienten, jeg er terapeuten", mellem ham selv og supervisanden. Ved andre

supervisioner ydede han tålmodigt og langvarigt arbejde med klientfamiliens konstellation og supervisandens rolle som hjælper.

Kritik af den terapeutiske relation

Hellingers antagelse er, at den terapeutiske relation i sig selv kan være skadelig: 1) Som følge af overføringen, idet den formindsker klienten og ophører terapeuten. 2) Fordi terapeuten stiller sig på klientens side i klager mod forældrene og selv gør sig til en bedre mor eller far. Ud fra princippet om kærlighedens orden mener han, at terapeuten skal flytte sin opmærksomhed og sit hjerte over til klientens mor eller far, – så at sige placere sig selv underst i hierarkiet og hjælpe klienten med at bringe ham nærmere faderen eller moderen.

Det var en besynderlig oplevelse at overvære hans konsekvente angreb på den terapeutiske relation, samtidig med at terapeuterne flokkedes for at få supervision. Det er selvfølgelig ikke så fremmed, at terapeuter netop søger supervision, når den terapeutiske relation ikke fungerer, og hans "the art of helping" svarer nogenlunde til, hvad man kunne kalde en konstruktiv terapeutisk relation. Hans kritik af den terapeutiske relation har dog stadig relevans, idet han gør opmærksom på den faldgrube, at klientens forældre i den individuelle terapi får lavere status (værdi) end klienten og terapeuten selv.

Konklusion

Bert Hellinger har efter min opfattelse sin stilart imod sig, og der kan rejses mange kritiske spørgsmål til hans teorier og metoder – fx hvor meget er repræsentanterne i stand til at repræsentere den pågældende person? Hvor meget er det deres egne følelser, de projicerer ind i den person, de repræsenterer? I hvilken grad kan det virke forløsende at overvære en repræsentation af sin egen familie og en repræsentation af dens forsoning?

Litteratur og videobånd

Der foreligger et stort udvalg af bøger fra: Carl Auer Systeme Verlag.

Bert Hellinger, Günthard Weber &

Hunter Beaumont: "Love's Hidden Symmetry". Zeig Tucker 1998 Bert Hellinger:

"Peace Begins in Soul, Family Constellations in the Service of Reconciliation". 15 andre bøger er oversat til engelsk.

Der foreligger desuden et stort udvalg af videobånd på engelsk optaget på 12 seminarer 1996-2002 af Movements of the Soul Videos:

juttatenherkel@postmark.net

Der foreligger desuden 21 videobånd på tysk og tre på engelsk fra: Bert Hellinger Video Verlag, Postfach 2166, 83462 Berchtesgaden, Deutschland.

På den anden side kan man ikke komme uden om, at Bert Hellinger har noget væsentligt at byde på for psykologer, som er interesseret i at udvide deres terapeutiske tænkning og repertoire.

Vores terapeutiske arbejde har siden psykoanalysen haft en stor overvægt på det verbale udtryk, mens det nonverbale udtryk gennem krop og spatiale positioner har været trængt meget i baggrunden – bortset fra i kropsterapien, gestaltterapien, psykodramaet og visse dele af familierapien.

Vores terapeutiske arbejde har også haft overvægt på relationen mellem terapeuten og den individuelle klient, mens terapeutens inddragelse af flere fra familiefeltet stadig står i skyggen af det individualterapeutiske.

Vort terapeutiske arbejde har også en tradition for at tilstræbe en adskillelse mellem det naturvidenskabelige og det spirituelle, hvor inddragelse af spirituelle eller religiøse aspekter har været overladt til klienten selv, alternative behandlere eller præster.

Én undtagelse herfra var, da den amerikanske familierapeut Virginia Satir inkluderede hele familien i terapien og kombinerede det nonverbale og spatiale i familieskulpturen. En anden undtagelse var, når den argentinsk-amerikanske familierapeut Salvador Minuchin interesserede sig for familiens organisering i hierarkiske strukturer og kombinerede såvel verbal som nonverbal spatial omstrukturering af familiekonteksten. Til undtagelserne hører også den argentinsk amerikanske familierapeut Cloé Madanes' arbejde med unge krænker. Hun inddrager hele familien og genopretter dens hierarki og kærlighedsbånd, kombinerer verbalt og kropsligt udtryk (fx knæle og sige undskyld) og formulerer sjælelige og spirituelle aspekter ved det, der er fore-

gået, og ved det, der ønskes repareret.

Jeg synes, Bert Hellingers arbejde er overraskende og tankevækkende. Med baggrund i at være født i Tyskland og at have arbejdet som præst i Sydafrika har han taget nogle udfordringer op, der drejer sig om forsoning i traumatiserede familier fra nazitiden og fra apartheidstyret. Det er mit indtryk, at hvor der er tale om at forsøge at reparere dybere eksistentielle skader, hvad enten det drejer sig om krænkelse af menneskerettigheder eller seksuelle krænkelse, er det nødvendigt at inddrage ikke blot familien, men også slægten og de højere dimensioner i livet.

*Ville Laursen, cand.psych.,
uddannelsesleder ved
Familieterapeutisk Center i Aalborg*